

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת תולדות

גליון 39

ביום ד' ויצא, ט' כסלו, חל יא"צ התשע-עשרה
של רבינו האהוב ראש הישיבה זצ"ל
נא ללמוד וללמד מתורתו לזכותו ולע"נ
רה"י זצ"ל טמון בביה"ח וויזניץ במאנסי

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע
נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

תמימות וערמומיות בעבודתו של יושב אהלים°

'איש תם' ו'יושב אהלים'

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כה, כז). הנה ז"ל רש"י 'תם - אינו בקי בכל אלה [תכונות של עשוי], אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם', כלומר, 'נעבעך' כזה שאינו בר-שכל גדול, וכמו שקוראים גם האידנא לאיש כזה 'תמים'. מקשה השינאווער רב, הרי יעקב אבינו ידע היטב לרמות, כמו שרש"י עצמו מביא (להלן כט, יב) 'כי אחי אביה הוא - אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות', והוא מגמ' ב"ב (קכג). דשרי לצדיקי לסגויי ברמאותא מדכתיב (שמ"ב כב, כז) 'עם נבר תתבר ועם עקש תתפּל'. ולכאו' אם יעקב אבינו ידע לרמות, למה זה קראוהו הכתוב 'תם'. מסביר הדברי-יחזקאל שאכן תם הוא מי שבטבע 'תמים' ואינו חריף, אבל יעקב אבינו לא היה תם גרידא, אלא היה 'איש תם', כלומר שהיה בעלים על מדת תמימותו, על דרך שרש"י (שמות טו, ג) מפרש 'ה' איש מלחמה - בעל מלחמות', כלומר שלא היה יעקב אבינו נמשך אחר מדת התמימות 'ווייל ער איז נישט געוועזען געריבען', אלא מפני שמידתו אמת, 'תתן אמת ליעקב', על כן לרוב לא רצה לזוז מהתמימות והישרות, אבל במקום

° שמועס יום ה' תולדות תש"ס.

בתוך הדברים הוכנסנו כמה קטעים ממה שדיבר הר"י בהזדמנויות שונות על פרשה זו.

שעל פי האמת צריכים להתנהג כרמאי – כגון עם לבן ועם עשו – לא מנע עצמו לסגויי ברמאותא, עד שטען עליו עשו (להלן כז, לו) 'ויעקבני זה פעמים'¹.

והיינו דאמרי אינשי 'תמים תהיה' רק 'עם ה' אלקיך', כי עם היצר וחיילותו מסוכן להיות תמים, 'בתחבולות תעשה לך מלחמה' כתיב (משלי כד ו), ואמרו (ברכות יז). 'לעולם יהא אדם ערום ביראה' ופרש"י 'להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו', כי מכיון שהיצר בא לאדם בטענות שקר ופלפולים של הבל וכל מיני רמאות והונאות, צריך גם האדם להתגבר ולהתחדש כנגדו בערמה, 'ועם עקש תתפתל', כמו שלמדנו יעקב אבינו 'איש תם', שלפעמים צריכים להיות 'אחיו אני ברמאות'. וזה כלפי היצר, אבל נוכח ה' אלקיך 'אין חכמה ואין עצה ואין גבורה נגד ה' (משלי כא, ל), אדרבה, צריכים לבטל כל הדעת והחכמה לרצון ה', כמו שדוד המלך אמר 'בהמות הייתי עמך', היינו כשזה מגיע לכבוד שמים איני יודע כלום, אלא אני מקיים רצון ה' בתמימות בלי התחכמות.

ואולי יש ליישב בזה למה לא כתיב 'איש תם איש יושב אהלים' כדכתיב גבי עשו 'איש יודע ציד איש שדה', כי יעקב אבינו לא היה 'איש-בעלים כשזה הגיע לענין 'יושב אהלים', כי בדבר שנוגע לבית המדרש ולרצון ה' ביטל את עצמו ודעתו מכל וכל, וכמו שדרשו חז"ל (תולין ה:): 'אדם ובהמה תושיע ה', אמר רב יהודה אמר רב, אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה'. היינו כשזה מגיע לענייני עוה"ז ולתחבולות היצר צריכים לדעת מתי להיות 'איש תם' ומתי להיות 'ערום ביראה', אולם כשזה מגיע ל'יושב אהלים',

¹ וראיתי דבר יפה בחת"ס, שמקשה מאין הגיע לעשו אותה רמאות ד'כי ציד בפיו', שהיה מרמה את אביו בדיבורו, הלא איתא בגמ' (סוכה נו:): 'דאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא, או דאבוה או דאימיה'. ומבאר שאף שרביקה היתה צדקת בת רשע ולא למדה ממעשיהם של אחיה ואביה, מ"מ 'רוב בני דומין לאחי האם' (ב"ב קי.), לכן עשו ירש תכונות נפש של רמאות ממשפחות לבן ובתואל. ומסביר חת"ס דהיינו דכתיב (להלן כז, טו) 'ותקח רביקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בכית ותלבש את יעקב בנה הקטן', שכיון שע"י רמאותו היה עשוי עומד לקבל גם את ברכות יצחק, והיה יוצא מזה חורבן גדול, לקחה רביקה את אלו 'בגדי עשו החמדת', זו מדת הרמאות 'אשר אתה בכית', מה שלקח עשו מביתה וממשפחתה. ומכיון שזה היה עוד בטבעה, על כן היתה משתמשת עם כח הרמאות כנגד אותו עקש ופתלתל, והלבישה את בגדי חמודות אלו על יעקב לפי שעה.

ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, אין חשבונות ואין פשרות, ואין אתה מאן דאמר בכלל לומר עכשיו לא צריכים ללמוד והלכה זו אינה חשובה כ"כ, אין כאן 'איש' בכלל, אלא 'תמים' תהיה עם ה' אלקיך' בשלמות ובלי התחכמות.²

אחיזת יעקב בעקב עשו

ויתרצו הכנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי וחלך לדרש את ה' (פסוק כב). ז"ל רש"י 'רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת'. והנה זה שיעקב פרכס לצאת מובן, כדמטיא משמיה דמהרי"ד מבלעזא שצריכים לברוח מחברותא עם עשו הרשע גם אם לומדים תורה מפי מלאך, אבל לכאור' צ"ע למה היה עשו בורח, הלא הוא היה צבוע והסתיר רשעותו, כמו שרש"י מביא 'יודע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות', וא"כ למה זה ברח לבית עבודה זרה, הלא יתגלה בזה זדון לבו ורשעותו.

אלא צריכים לדעת שיש גם 'פרומע יצר הרע' שמגיע לאדם באיצטלית של קנאות ויראת שמים. לדוגמא שבא ואומר לאדם, הרי יש פרצה נוראה שהעולם נכשלים בה לאחרונה, ולכן אתה שהנך חכם גדול ויר"ש ומכוון לב לשמים, אתה צריך למחות על זה, לכן יש לך גם לחקור אותו ענין רע ולהבינו על אשורו, ולהתעסק בזה עד שתהיה בקי בזה היטב, ואז תוכל ליזהר בעצמך ולהזהיר אחרים, ויהא זה שכרך. ויש עוד הרבה דוגמאות לזה, איך שהיצר

² בענין 'ישוב אהלים' לשון רבים, איתא מהקוזיגלובער רב (בלק ד"ה ברש"י מה טובו) שיש באהל שני ענינים, האחד שומר את האדם מפני המזיקים שבחוף, 'מחסה מזרם וממטר', מחמה ושאר מרעין בישין, ועניין נוסף שהוא מקום מחבוא לאדם להיסתור בו מפני בני רה"ר כדי לעשות מעשיו בהצנע. כן הוא בעבודת ה', כל יהודי צריך שיהיה לו שני אהלים, אחד שהוא נכנס בו מפני הרוחות שנושבות ברה"ר הטמא והמטונף, שלא יתלכלך ולא יתגעל בהם, ואהל אחר שיוכל לעבוד את ה' בהתמדה בחשק ובהתלהבות, באופן שלא כל עובר אורח יראה ויתבונן בו, אלא בצניעות, 'כי אין לך מדה יפה מן הצניעות'.

מגיע לאדם בחשבונות של הבל לפתותו ללכת שולל אחריו עם פרומע חשבונות. ולזה כשעשו פרכס לצאת לא היה רוצה חלילה לעבוד ע"ז, אלא רץ לבית ע"ז לעשות 'הפגנה' או כדי לדעת קודם איזה מכשולות ופרצות יש שם, בכדי שידע איך להישמר מפניהם ואיך לא לעשות, איך להיזהר ואיך להזהיר אחרים. אבל יעקב 'איש תם יושב אהלים', אין לו מה לחפש אצל עוברי עבירה, שום דבר טוב ושום עבודה ה' לא יצא לו מזה. הוא יודע שהתורה מזהירה 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם', זו מינות וזנות, וכמו שנפסק בשו"ע (עי' או"ח סי' ש"ז סעי' ט"ז) שאסור לעיין בספרים שיש בהם דברים מגונים משום 'אל תפנו אל האלילים'. תתעלם מכל 'פרומע יצר הרע' ותיכנס להיות 'יושב אהלים' וכך באמת תישמר מכל פגע ונגע שמתרגשות לבוא לעולם.

וכעין זה נמי כתיב כשנולד יעקב (פסוק כו) 'ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו', ומבאר ה'כלי יקר' שהיו כל מיני מצוות שעשו היה דש בעקביו ולא ראה בהן חשיבות הרבה ולכן זלזל בהן, אבל יעקב אבינו אינו יודע מתן שכון של מצות, ולכן 'ידו אוחזת בעקב עשו', בכל אלו המצוות שעשו דורך ומבזה ומזלזל, יעקב לוחם הרבה להתחזק ולהיזהר בהן דוקא. ועל שם זה נקרא 'יעקב', כי הוא מחשיב את עבודת ה' באלו הענינים שעשו דש בעקביו. וע"י האחיזה הזו גופא הוא זוכה לדברים גדולים, וכמו שטוען עליו עשו (להלן כז, לו) 'הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים' וכדמתרגמינן 'ויעקבני – וחכמני', שע"י שיעקב מתדבק ותופס את עצמו באלו הענינים הקטנים הנראים בלתי חשובים, זוכה ל'וחכמני'.

ובכל דור ובכל תקופה משתנים הענינים שאדם דש בעקביו, כי הלא אין באמת דבר כזה של מצות קטנות, שהרי אמרו (אבות פ"ב מ"א) 'הוי זהיר במצוה קלה וכו' שאין אתה יודע וכו'', וכל תקופה יש הענין שאנשים דשים בעקב וצריכים להבין שה'וחכמני' שיעקב אבינו מתגבר על עשו, זה דוקא ב'ידו אוחזת בעקב עשו', לחטוף ולאחוז בכל הכח אותם דברים שעשו מזלזל בהם.

לפני כמה שנים שבת האדמו"ר מלעלוב [זצ"ל] בלעיקוואד עירנו לשבת תולדות, ואמר דבר נפלא על אחיזתו של יעקב בעקב עשו. הנה כל זמן שהיו במעי אמם התווכחו ביניהם מי ראוי יותר לצאת ראשון (עי' רש"י פסוק כו). בסופו של דבר ניצח עשו ויצא הראשון אדמוני, אבל אעפ"כ לא התייאש יעקב, ולא הניחו לניצח ולצאת ראשון בשופי בלי מלחמה, אלא ואחר כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו' – אכן יצאת ראשון, אבל יש לי חלק מזה, אני לא ויתרתי על טענותי ועל זכותי.

זה אינו סתם ווערטל, אלא יש בזה נקודה עמוקה מאד, שהרי ויקרא שמו יעקב' היינו שהקב"ה קראוהו יעקב, ללמד שמהותה של יעקב הוא אותה אחיזה, אותה עקשנות ואותה מלחמה האבודה לכאורה. עד כדי כך שמצינו לבסוף שעשו טוען ומתלונן (להלן כז, לו) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי, משמע שזה שיעקב זכה בסוף לבכורה ולברכה נובע מכך שנקרא שמו יעקב, וזה דבר נורא מאד, שיעקב אבינו באמת זכה לבכורה ע"י האחיזה הזאת שלאחר יאוש.

ודבר זה צריכים אנו להתבונן בכל יום ויום. אף שנדמה לך שעשו הוא הבכור אצלך, שהיצר מושל בעיר קטנה שלך, ואתה עם כל הרצונות ושאיפות הטהורות והגבוהות הפסדת במלחמה, מ"מ אל תרפה ידך מלהחזיק בו, אל תניחו לניצח לגמרי, תילחם את מלחמת ה' עד כלות הנפש, ואם תישאר במערכת המלחמה גם אם היא נראית אבודה ולא תתיאש, תזכה בסוף לניצח לגמרי, ליקח את בכורתו ואת ברכתו. זהו הטבע והמהות של יעקב אבינו.

קול יעקב

ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידיים ידי עשו (כו, כב). רש"י מפרש 'אמר יצחק בלבו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר 'כי הקרה ה' אלהיך'. ועוד מפרש 'קול יעקב – שמדבר בלשון תחנונים, 'קום נא', אבל עשו בלשון קנטוריא דבר, 'קום אבי', ע"כ. והתמיה ידועה הרי יעקב ידע היטב שעשו מדבר באופן שונה ממנו, והרי רצה שיצחק יחשוב שהוא עשו, א"כ יוקשה מאד, וכי לא היה יכול לשנות סגנון דיבורו

לדקות קצרות ולדבר קצת יותר בקנטוריא ולהזכיר שם שמים קצת פחות, הלא הוא מסכן בכך את עצמו, כמו שאמר לאמו 'אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה', היינו לא רק שיפסיד הברכות ואת כל היעודים הגדולים הכלולים בהן בעתידו של כלל ישראל, אלא היה גם מביא על עצמו הקפדה וקללה של יצחק אבינו, וזו סכנה עצומה, ובכלל פיקו"נ הוא. אלא רואים שאכן כי כן, גם אם יעקב מאד היה רוצה ומנסה להיראות כעשו, וגם עשה תחבולות ולבש בגדי חמודות, ויכול קצת לשנות ולומר 'אנכי עשו בכורך', אבל בשום אופן אינו יכול שלא להזכיר שם שמים, גם אם הוא רוצה. זה פשוט נוגד את טבעו כ"כ עד שאינו שייך בשבילו, שם שמים יוצא מאליו מפיו, ואין יכול לצאת מפיו דיבור בעזות אל אביו באופן מגונה, ומה יעשה.

וחשבתי בעצם שיש כאן 'קנייטש' עמוק יותר, דהנה במלחמת הכנעני אחר מיתת אהרן כתיב (במדבר פרק כא, א-ב) 'וישמע הכנעני וגו' וילחם בישראל וגו' וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם', רש"י מפרש 'יושב הנגב - זה עמלק וכו', ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים. ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל סתם, שנאמר אם נתון תתן את העם הזה בידי'. מקשים העולם, למה זה לבשו העמלקים את עצמם כבני אומתם ורק שינו לשונם לדבר בלשון כנען, הלא בכך נולד ספק בלבות ישראל ובאמת התפללו באופן סתמי כראוי, הלא עמלק רוצים להכשיל את ישראל שלא ידעו מי הם, והיה להם לשנות גם לבושם וגם לשונם לכנענית. ומבאר החידושי הרי"ם דבר נורא, שאם אתה מתלבש ככנעני ואתה מדבר ככנעני אז אתה נהפך לכנעני ממש, אתה יכול לצווח שזה רק מן השפה ולחוץ, אבל זה אינו נכון, כי אם אתה מתנהג מספיק בכל צורת החיים באופן מסוים אז אתה נהפכת לזה בע"כ. לכן אם היו עמלקים לובשים ומדברים כנענית שפיר היה פועלת התפילה של בני ישראל להינצל מהכנענים. ואולי זה באמת הטעם שיעקב לא דיבר כעשו, כי אם היה בו בזמן גם לובש בגדי עשו וגם מדבר בסגנונו אזי היה נהפך לעשו ממש, וזה לא היה יעקב יכול להעלות על דעתו חלילה, אפילו לרגע. וכמדומני ששמעתי כגון זה מהאדמו"ר מלעלוב בשבת הנ"ל ג"כ.

ואגב אורחא למדנו עוד שיצחק הבין שקול יעקב וידי עשו אינם הולכים ביחד, זו סתירה ואי אפשר לקיים שניהם באיש אחד. וכדאיתא במדרש (בר"ר פ' סה, כ) 'א"ר אבא בר כהנא לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו, אמרו לו תאמר שאנו יכולים ליזדווג לאומה זו, אמר לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולים להזדווג להם, שכך הבטיחן אביהן ואמר להם 'הקול קול יעקב' בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ואם לאו 'הידיים ידי עשו', אתם יכולים להם'. אבל מלבד דברי המדרש דקאי על כלל ישראל בכלל, מדברי יצחק אנו רואים שבאדם אחד אי אפשר בשום אופן שיהיה גם קול יעקב וגם ידי עשו. וצריכים להישמר מזה מאד, שלא תיתכן מציאות שיהיה מי שלומד תורה בהתמדה ובהתלהבות, והוא בכלל 'תינוקות מצפצפין בקולן בבתי מדרשות', שיגביה יד על חברו, ולא דוקא יד ממש, אלא גם מי שמשתמש עם לשונו—קולו בבחי' ידים, כאותו שכתוב (ירמיה ט, ב) 'וידרכו את לשונם קשתם', שמבייש את חברו, מדבר לה"ר או מציק לו בקולו, הרי התורה מתמה עליו וצווחת 'הקול קול יעקב והידיים ידי עשו', אם אתה מסוגל להרים ירך או לשונך ע"כ ש'הקול קול יעקב' מזויף, שהרי אין שייך אחרת.

'מתנה' ו'מכירה' בתורה ובשאר ענייני שמים

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש (כז, כח). כבר עמד רש"י על השאלה למה פותח יצחק את ברכתו בוי"ו החיבור, תנא אהיכא קאי. ומפרש שכוונת הברכה 'יתן ויחזור ויתן'. והנה בחובות הלכות (שער חשבון הנפש פ"ג) ושאר ספרי הקדמונים האריכו בגודל ענין ההתבוננות בחסדי המקום, שככל שאדם מתיישב ומתבונן ברחמי ה' עליו ובחמלתו וחסדו שלא הסיר מעמו מיום היולדו ועד היום, בכל יום ויום, ירגיש בנפשו יותר בעל חוב כלפי שמיא, שגם אילו פיו מלא שירה כים ויקיים כל התורה והמצוה בדקדוק לא יוכל לפרוע ליוצרו אף לא על אחת מאלף אלפי וכו' הטובות ניסים ונפלאות. אולם גם אם ההתבוננות בזה מביאה את האדם לאהבת ה' ולקרבת

אלקים, בכך שהוא מודה ומכיר טובה, וגם מביאתו ליראת ה', כי האדם מרגיש שאינו יכול להמרות פי ה' אחר כל הטוב שה' עושה עמו, אבל ההבנות הללו יכולות גם להפיל את האדם לעצבות ויאוש, שמבין שגם אם יעשה הכל כדבעי בשלמות לא יוכל לעולם לפרוע חובו, ולעולם לא יוכל 'לצאת ידי חובה', וא"כ למאי נפק"מ אם אעבוד קשה עד מסי"נ, לנסות לעשות הטוב והישר בעיני ה', או אעשה מה שלבי חפץ, הלא בין כך ובין כך לא אשלם את חובי למרום.

ומסביר הכלי-יקר, שבעסקי עוה"ז הסדר הוא שאם אחד חייב ממון הרבה לחברו, יותר מכפי יכולתו לשלם, אז אם הלווה כבר אינו צריך טובות הנאה נוספות מהמלוה, הלווה יכול להתעלם ממנו, שהרי אין לו לפרוע ומה יעשה, אבל אם עדיין הוא צריך למלוה, למשל שיש לו חנות והוא חייב הרבה כסף לסיטונאי³ שמספק לו סחורה, אינו יכול להתעלם ממנו כי אז יתעלם גם הסיטונאי ממנו ולא יביא לו עוד סחורה והחנות תיסגר. במצב כזה הסדר הוא שהלווה מבין שהוא חייב לשלם למלוה חלקים קטנים כסדר, כדי שיראה שכוונתו לשלם ואינו בורח, והראיה שכל פעם שיש לו מעט מזומן הוא מביא משהו, וכך ילוה לו עוד ועוד ויביא לו יותר סחורה, כדי שירבה בפרנסתו ויחזיר חובו. לכן כיון שאנו תלויים ועומדים בחסדי ה' ערב ובוקר וצהרים, אין לנו את האפשרות להעלים עין מבעל חוב, כי אז חלילה גם הוא יתברך יעלים עין מאיתנו ונאבד רח"ל, לכן אנו צריכים לתת מה דאיתרמי לנו, תפילה בכוונה, דף גמרא, שבירת מדה רעה, וע"י ש'יתן', היינו שאתה תתן משלך, הקב"ה יחזור ויתן' עוד משלו בהקפה, כי הוא רואה שאתה מנסה לשלם החוב.

על כן האדם צריך להבין שהברכה משמים מתחילה עם וי"ו החיבור, היינו כהמשך לזה שהאדם נותן משלו זעיר שם וזעיר שם כפי יכולתו, עי"ז הוא ממשיך ברכת ה' מלמעלה ושפע וחיים וכל טוב. וכמו שכל אחד מבין שבברכה גשמיות אין האדם יכול לשבת בחיבוק ידים בעצלתים ויחכה שברכת ה' תרד עליו, אלא צריך לעשות השתדלות מצדו לחרוש בשעת חרישה ולזרוע ולקצור, ורק ע"י פעולותיו הוא נעשה כלי מוכן לברכת ה', כן צריך גם לחרוש ולזרוע בנפשו, בתורה ותפילה וקיום המצוות, וע"י שאתה תתן יחזור הקב"ה ויתן.

³ סופלייער בלע"ז

ולא רק ב'שמני הארץ' הוא כן, אלא איתא במדרש (בר"ר סו ג) 'מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זה אגדה', שגם באלו הדברים וכיו"ב שאדם מתפלל שיהיה לו סייעתא דשמיא ויפתח ה' את לבו בתורה וישם בלבו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו, צריך שידע שברכת ה' עליו במקרא ותלמוד מתחיל עם וי"ו החיבור, כהמשך להכנה שלו, לעבודה שלו, לחרישה שלו בסוגיא, לזריעה שלו בתפילה. רק אחר שאתה נותן משלך שפיר 'יחזור ויתן' הקב"ה מלמעלה שפע קודש של תורה ותפילה ורוח טהרה.

ומבואר בשפ"א דבר נורא, שהנה בהלכה יש הבדל גדול בין הנותן שדה במתנה לחברו לבין מוכר, לענין מה שנכלל בנתניה או במכר (עי' ב"ב עא.), כגון המוכר לחברו בור בתוך שדהו, צריך הלוקח גם לקנות ממנו – בנפרד – זכות לדרוך בשדהו כדי להגיע לבורו, כי בסתם אין זה נכלל במקח, אבל הנותן בור במתנה לחברו אומרים שנכלל במתנה גם זכות למקבל על הדרך, ש'הנותן בעין יפה הוא נותן'. ובזה מסביר שפ"א הגמ' (שבת י:) 'אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם', דהיינו שאם ישאלו ישראל, איזה שייכות יש לנו, אנשים חומריים ומגושמים מלאים חטא ועון, עם שבת קודש, שהיא גנוזה תחת כסא הכבוד, ואיך נזכה להתרומם ולגעת בקצה של ה'שבת', ע"ז 'לך הודיעם' שאני נותנה 'מתנה טובה', ומי שנותן מתנה נותן גם את הדרך אליה, כי בעין יפה הוא נותן, וכיון שאני נותן להם שבת, אני כבר כולל בתוכה את הדרך שכל אחד יהיה לו שייכות ודרך להגיע בבחינתו וממקומו אל השבת.

וכן כאן, יצחק אבינו מברך אותנו באופן של מתנה, 'ויתן לך', שלא רק שהקב"ה יתן לך 'מטל השמים' זו מקרא, אלא גם יתן לך את הדרך להגיע אליה, שתהיה לך ההבנה וההשגה ורוח טהרה להתרומם ולהדבק באותה מתנה טובה. לכן צריך כל אחד לדעת שכשהוא מברך 'נותן התורה' ז"א שהקב"ה בעין יפה הוא נותן, וגם הדרך כלולה בתוך המתנה.

אמנם אף שבמתנה יש אותה מעלה של 'בעין יפה', אבל אליה וקוץ בה, כי טבע האדם הוא שדוקא דבר שנקנה לאדם ע"י מסירת נפש ועמלות נקלט בנפשו לקנין עצמי ונצחי, אבל דבר שבא לו ממילא הרי 'כבלעו כך פלטו', ולכן יש סכנה שאותה מתנת ה', ה'ויתן לך' שבשבת ובתורה, כל אותן מתנות

טובות שהקב"ה נותן לישראל בעין יפה לא יחזיקו אצלם, והם לא יקנו אותם בפנימיות נפשם, כמו אילו היו קונים ע"י 'מכר' בכוחות עצמם. ע"ז פותח יצחק אבינו שפיר עם וי"ו החיבור, לומר שהדרך לזכות לאלו המתנות השגות ומדרגות ושבת ותורה וכו' הכל רק בהמשך וביחס וביחבור לפעולה והשתדלות שלך. ע"י שאתה תתן משלך, וכמה שתשקיע מוח ולב משלך להבין ולהשכיל ללמוד וללמד לשמור ולעשות, תזכה שיחזור ויתן'. רק כך תזכה לכל המעלות של מתנה ומכר גם יחד, שתהיה לך את הדרך, אבל הדבר גם יהיה קנוי אצלך לנצח.

*

על כן צריכים לזכור שאין אנו 'איש יושב אהלים', אלא 'יושב אהלים', בלי פשרות, בלי הפסק ובלי חשבונות, ועי"כ נוכל לזכות שהקב"ה יחזור ויתן מטל השמים שפע של תורה וטהרה וקדושה, וכדאיתא דבר נורא בכלי יקר עה"פ (כז, מא) 'ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי', שהסיבה שעשו רצה לחכות עד 'ימי אבל אבי' היא, כי ידע שאבל אסור בתלמוד תורה ואז יוכל לשלוט ביעקב. וזה חידוש נורא, שאע"פ שאבל אסור בד"ת מדינא דגמ', וזה אינו ביטול תורה ע"י התרשלות, מ"מ השמירה וההשגחה המיוחדת של התורה מסתלקת מהאדם. ויש לנו להתבונן בזה כשיושבים באהלי תורה, לא לאבד מה שנותנים לנו. אבל בד בבד עם ה'קול קול יעקב' צריכים להיזהר חלילה שלא להיות בכלל 'ידיים ידי עשו', כי אין שניהם מתקיימים כאחד, ולא רק ידיים ממש אלא גם לשמור מה שאומרים אחד לשני, וכידוע מהגר"א שכל שכר עוה"ב אינו כדאי בשביל מי שכולם פיו בשעת מריבה. ואף אם נחשוב שבעוה"ר זה נכלל בענינים ש'אדם דש בעקביו', אבל יעקב ידו אוחזת בעקב עשו', והדרך והסגולה שאנו זוכים לבכורה ולברכה היא בכך שאין אנו מזלזלים במצות כעשו. ע"י שנעבוד על עצמנו, גם – ובייחוד – אם זה קשה, נזכה לקנין עצמי, קנין נצחי, בברכות יצחק, שיתן ויחזור ויתן'.